

nyoznak az antológiászerű könyvből a magyar vonatkozások sem, melyek bizonyára a szerző nálunk nyert szellemi indítékaira vihetők vissza. Még ha a magyarországi származású Lenau és Müller-Guttenbrunn sorait, sőt a Körner Zrinyijéből való idézeteket nem számítjuk is ide, a Tisza István gróf műveiből vett részletbeiktatása kétségtelenül a jelzett módon értelmezhető. Kellemesen lepi meg továbbá az olvasót a hazaszeretet ápolását célzó versek és aforizmák között báró Eötvös József két „gondolat”-ának fölvétele. Az egyik általánosabb érdekű, s eredeti magyar szövegében így hangzik: „Lehet-e életünkben két nőt valóban szeretni, nem tudom; két hazát bizonyosan nem.” A másikat a közéleti önzetlenség nagy apostola ily alakban hagyta ránk: „Ki a hazának szolgálni akar, annak egy percig sem szabad elfelednie, hogy szolgál, s csak akkor felel meg hivatásának, ha kizárólag eszköznek tekintti magát. Ki ezen önmegtartózkodásra erőt nem érez magában, s a közjón kívül más — ha csak személyes dicsőségét is — tartja szeméi előtt, jobban cselekszik, ha a közügyektől távol, vagy legalább alárendelt helyzetben tartja magát.”

Mostani lesújtottságunkban, mikor magunk is gyógyításra szorulunk, jól esik tudomásul vennünk, hogy multunk szellemi értékei a szenvedésben részes fegyvertársainknak is lelki épülésére szolgálnak. Vajha itthon se feledkezzenek meg ezekről!

V. M.

Vályi Nagy Géza versei. A nagy témák szeretete ma talán jobban hódít fiatal költőink között, mint valaha. Mindjárt itt van az irredenta: a szó-irredenta. A világpolgári hajlamúaknak pedig ott van az Ember: Párizstól Londonig, sőt a Kozmosz (helyesebben: az én-kozmosz).

Csak kevés fiatal költő tud önmagánál, mondanivalójánál maradni. Vályi Nagy Géza ilyennek látszik.

Költményes-kötete („Fáj ma élni”) félszázal több verset tartalmaz. Ihlető forrásai: a mai ember és magyar-sors s a leggyökeresebben: a magyar élet.

A mai ember vergődését, életfájását kifejező költeményeibe mintha a fiatalember világfájdalma nyilat-

koznék meg, a mai élet szörnyű valólményeitől megtermékenyülve. S mivel az ő reális, tárgyi ihletésű képzelete itt sokszor nélkülözi a közvetlen inspiráló anyagot, néha mesterkelt, bombasztikus, Petőfi „Felhők”-ciklusára emlékeztető, Kifejező-készsége és forma-érzéke itt a legerőtlenebb. Ilyen sorokat találunk nála: „Agyamba’ eszmeraj pihen, Kebleme’ őserő feszül” — „Szívembe érzésár buzog és zengő dalözön”. Képei néha nem tiszták, zavarók: „... a Szellem büszke szárnyalását, Letörték, földi börtönökbe zárták”. Érdekes megfigyelni, hogy erősödik ihlete s hogy kimélyül szemléleti ereje témaköre szűkülésével: mikor mint magyar ember éli az életet. A magyar múlt, a letűnt szép magyar élet háttérre festésével a jelen sivársága is szemléletesebb, egyénibb színt kap. Igen finom, hangulatos költemények teremnek ebből a forrásból. Férfi-világ —, ezt jelenti neki a letűnt magyar élet. Agg apjában is ennek a harcoss világnak halódó képviselőjét látja:

„Elmúlt pörös, dacos kedve,
Elhagyott a meddő harc, —
S ha est bontja barna szárnyát,
Elszunyókkal boldog arccal. —“

Igazi elemében azonban csak akkor van, amikor a magyar élet romolhatatlan, örök talaján, a magyar mezőn jár. Valami üde, de emellett nyugodt természetszemlélet árad ki ezekből a költeményekből: a csilagbetűző magyar pásztor ősi testvérisége a röggel s állattal; megértő szeretete a puszta titkai iránt. Sokszor szimbólummá mélyül el ez a naív gyökerű tudatosság, életképeiben pedig egy-egy plasztikus magyar alakot mintázott meg, vagy az örök magyar Tiborc-sorsot szemlélteti. Néha szonettekben kristályosodik ki valami nagy nyugalma témája s ezek között vannak legszebb költeményei (Elhagyott kút, Az ökör).

A magyar föld: a magyar jövő hümusza is. Ma még nem tud sokat kiolvasni; a magyar szemekből, de halott őrszemek vigyáznak a magyar rögök alatt, akik eljönnek egyszer majd a nagy számadásra; a vércsepp a kaszán is arra figyelmezteti, hogy ezer év óta magyar vér tapadt itt röghez, kaszához egy-

aránt, „ebből fakadt a bőség boldog íze”, ez a záloga a feltámadásnak. A mai esőnd csak szünet „S a nagy magyar tragédiából, Még hátra van — egy felvonás!”

Feltűnő, hogy Vályi Nagy Géza lírai világából hiányzik a nő s általában a szerelmi élmény. Ebben is kihangsúlyozódik az ő antiindividualista hajlama. Az ő költészete autonóm férfi-költészet: ott érzi magát jól, ahol erőt énekelhet.

Formaképzése terén nagy végleteket találunk. Vannak költeményei, melyeknél a hibátlan szabású külső forma-ruha alól teljes szépségében sejtődik ki a benső forma hangulati egységbe. De van sok verse, melyeknél vagy a ritmus torlódik meg a sok hibás jambus miatt, vagy a szükségrím és az oda-nem-való, inadaequat kifejezések zökkentik ki az olvasót a zavartalan élvezésből („Fülemből ép műszer kopog.” — „A jármű, mi a testre vár” stb.). Több helyen pontatlan a szótagszám.

Néhol tökéletlen, vagy következetlen kiképzésű a költői kép: zavaróan hat továbbá a határozott névelő gyakori elhagyása olyankor, amikor nyelvi törvényeink nem engedik meg.

Mesterei? Talán Petőfi a pointe-es, életfájlaló költeményeiben s az újjak közül Áprily a dolgok szubjektív látásában és személytelenül tárgyias kifejezésében. Egy-két szava Adyra, Mécsre emlékeztet. *Szarka Géza.*

Nagyasszonyok a magyar reformációban (II). Hegyaljai Kiss Géza e könyve mintegy folytatása a szerző ama törekvésének, mellyel multunk nagyasszonyainak alakját követendő példakul állítja a mai nemzedék elé, s amelyről egy ízben már volt szó e folyóirat hasábjain (Napkelet 1924. I., 267. l.). A Bethlen-könyvtárbeli újabb munkájában néhány meleg sort szentel a levélírásban jeleskedő hölgyeknek (Révay Ferencnének, Bánfi Istvánnéknak stb.), másokat (Ország-h Iona, Lorántffy Zsuzsanna stb.) egy röpké pillanatra virágaik közt mutat be. Részletesebben szól a Gyöngyösi-től is megénekelte Lónyay Annáról (Kemény János feleségéről), továbbá Teleki Lászlónéről (sz. Ráday Eszterről), Pálóczy Horváth Máriaőről és Petrőczy Istvánné, sz. Révai Erzsébetéről. Mély vallásosság, gyöngédség, az

emberi és nemzeti eszményekhez való áldozatkész ragaszkodás jellemzi e kiváló magyar nőket, kiknek rokonszenves egyénisége a rajz vázlatosságára ellenére is igen hatásosan elevenedik meg a szerző tolla alatt.

Különösen érdekes a Pálóczy Horváth Máriaőről (1790—1867), a sáros-pataki főiskola nagylelkű pártfogójáról szóló fejezet. Megtudjuk belőle, mennyit köszönhet e szépemlékű hölgy bőkezűségének közintézményeink egész serege (iskolák, Nemzeti Színház, Akadémia stb.). Alakja felújításában élményszerű mozzanatok is közreműködtek, innen a kép gazdagabb színezése. A vázlatos arcképgyűjtemény általában igen nemes indítékból fakadt. A szerző „a mult vilátságainak fényénél” a nemzeti jövőbe akar látni. Azt a reményt akarja erősíteni, hogy Hungária „leányai századról-századra fenn tudják tartani a hitet az eszmék diadalában”. Ez a buzgóság az oly kívánatos lelki megújódás elősegítésére bizonyára elismerést érdemel.

B. Gy.

Naumann: Profile. E Münchenben megjelent könyv alcíme: „30 arcképvázlat, személyes találkozások alapján.” A harminc között magyar államférfiaké is található (Tisza, Andrássy, Apponyi) s a könyv már csak ezért is érdekelhet. Victor Naumann nagy szerepet játszott a világhóborúban, nagyon jól ismerte a legfőbb szereplőket és éppen a monarchiával is állandó összeköttetésben állt. Kétszeresen érdekes tehát minden visszaemlékezése. Ez a most megjelent kötet csak bevezető része az igazi visszapillantást nyújtó s még nem kész történeti műnek, de már önmagában véve is rendkívül érdekes mind intim hangjánál, mind szép előadásánál fogva. A háborús irodalom egyik kimagasló könyve ez s az is fog maradni. Olyan embereket s eseményeket ismert meg teljesen egyéni módon, de lelkiismeretes tárgyilagosságra törekedve, akiről mindnyájan beszélünk, anélkül, hogy kellőképp ismernék őket (pl. a német meg a bajor trónörökös). A német államférfiak, politikusok, katonák, sőt főpapok is valóban megelevenednek előttünk Naumann arcképvázlatai nyomán. Igazi érdeklődéssel rajzolja mindegyiküket: a konzervatívokat éppúgy, mint a szociáldemokrata Georg von Vollmert. Nem gáncsolni, vagy vádolni akar, hanem